

П Р О Т О К О Л "А" № 82
НА ЗАСЕДАНИЕТО НА ПОЛИТБЮРО НА ЦК НА БКП
ОТ 28.1.1972 г.

Присъствуват другарите:

Борис Белчев, Живко Живков, Иван Михайлов,
Иван Попов, Пенчо Кубадински, Станко
Тодоров, Тано Цолов, Тодор Живков, Тодор
Павлов, Цола Драгойчева, Ангел Цанев,
Венелин Коцев, Иван Абаджиев, Костадин
Гяуров, Кръстю Тричков, Пеко Таков, Иван
Пръмов, Пеню Кирацов, Гриша Филипов, Стоян
Караджов и Георги Йорданов.

Присъствуват и другарите Константин
Тепалалов, Давид Елазар и Петър Младенов.

В Ъ П Р О С И
НА ДНЕВНИЯ РЕД:

I. За политическите,
икономическите и
културните връзки
на НРБ с балкан-
ските страни.

Р Е Ш Е Н И Я:

I. Одобрява внесенният проект-
програма за по-нататъшно разширяване и
задълбочаване на политическите, икономическите
и културните връзки на Народна република
България с балканските страни със заележките,
направени в заседанието на Политбюро.

Програмата се прилага към протокола.

- 5 -

"ИЗОТОП", подчинено на Министерството на машиностроенето.

Възлага на др. Иван Попов да внесе съответно предложение в Министерския съвет.

III. За марша на ДКМС.

Отклонява предложението за марша на Димитровския комунистически младежки съюз. Смята за необходимо да се обяви конкурс за написване на нов марш на Съюза.

IV. Уточняване някои положения в биографията на Георги Димитров.

Намира за нецелесъобразно в биографията на Георги Димитров, която ще бъде издадена във връзка с неговата 90-годишнина, да се засягат моментите, съдържащи се в записката на ръководството на Института по история на БКП при ЦК на партията.

V. За заседанието на Политическия консултативен комитет на държавите-членки на Варшавския договор.

1. Приема информацията на ръководената от др. Тодор Живков делегация на Народна република България на заседанието на Политическия консултативен комитет на държавите-участнички във Варшавския договор, състояло се в Прага на 25 и 26 януари 1972г., и одобрява дейността на делегацията.

2. Напълно одобрява и подкрепя приетите от Политическия консултативен комитет документи, които имат огромно значение за понататъшния напредък на делото на мира, сигурността и сътрудничеството в Европа, за подобряване на политическата обстановка в света.

3. Препоръчва на Българските професионални съюзи, ДКМС, Националният комитет за защита на мира, Комитета на българските жени и други обществени организации да поставят в центъра на своите двустранни и многостранни връзки проблемите на европейската сигурност и чрез своите представители в международните организации да насочват главно внимание към тези проблеми.

Министерствата на външните работи, външната търговия и други ведомства и институти да използват по най-ефикасен начин участието на НР България в работата на европейските и световните организации за утвърждаване на идеите и принципите, залегнали в Пражката декларация за мир, сигурност и сътрудничество в Европа, и да съдействуват за понататъшното положително развитие на обстановката на нашия континент.

4. Намира за необходимо средствата за масова информация да популяризират широко у нас и в чужбина решенията на Политическия консултативен комитет на държавите-участници във Варшавския договор.

- 7 -

VI. По валутния план на страната.

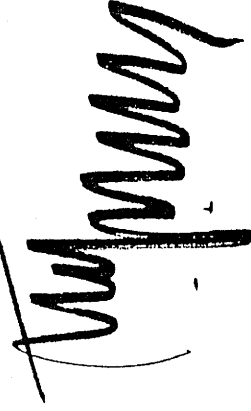
1. Препоръчва на Министерския съвет да следи за най-строго спазване на валутния план на страната.

2. Разрешение за допълнителен внос от капиталистическите страни да се дава само при условие, че предварително е осъществен допълнителен износ по второ направление.

Всякакви други искания за допълнителен внос по второ направление да се отнасят до първия секретар на ЦК на БКП и председател на Държавния съвет др. Тодор Живков, като се представя и съответна справка за състоянието на платежния ни баланс към капиталистическите страни.

VII. За 56-то заседание на ИК на СИБ.

Одобрява дейността на делегацията на Народна република България на 56-то заседание на Изпълнителния комитет на Съвета за икономическа взаимопомощ, състояло се от 18 до 20 януари 1972 година в Москва.

ИЗКАЗВАНЕ

на д-р. ТОДОР ЖИВКОВ на съвещанието на Политическия консултативен комитет в Прага

25 януари 1972 година

Скъпи другари,

Бих искал преди всичко да изразя нашето съгласие с основа, което беше казано преди мен и особено с обстоятелството, дълбоко аргументирано изложение, направено от другаря Леонид Илич Брежнев. Съвсем очевидно е ползата и от тази наша среща. Практиката вече недвусмислено доказва, че нашите консултативни срещи играят голяма роля за изработване на единна външнополитическа линия на нашите страни, за засилване на техните позиции на международната арена, за укрепването на социалистическата общност.

От последната ни среща измина повече от една година. Събитието през този период потвърди нашите колективни оценки, потвърди правилността на външнополитическите действия на нашите партии и страни. Огромно е значението на приетата от Двадесет и четвъртия конгрес на КПСС програма за мир и международна сигурност, която в същност стана програма на всички наши партии.

Ние споделяме оценката, че най-характерното за съвременната международна обстановка е динамичната външнополитическа дейност на Съветския съюз и другите социалистически страни от Варшавския договор, на техните съвместни настъпателни инициативи, насочени към намаляване на международното напрежение. Ние предприехме истинска мирна офанзива. Договорите на Съветския съюз и Полша с ГФР бяха

- 2 -

последвани от четиристранното споразумение за Западен Берлин. Завършиха успешно преговорите на ГДР с ГФР и Западноберлинския сенат. В Женева беше изработена конвенция за забрана на бактериологическото оръжие. Сключени бяха споразумения между СССР и САЩ, с които се ограничава опасността от случайна и несанкционирана употреба на ядреното оръжие. Активизираха се и се разшириха двустранните контакти на нашите страни с голям брой държави, особено със страни-членки на НАТО. Трябва да се отбележи по-специално важното значение на срещите на др. Л.И. Брежнев с Брандт и Помпиду, както и посещенията на др. А. Косигин в Канада, Дания и Норвегия.

Нашата делегация е напълно съгласна с оценките и изводите, които направи др. Брежнев за съвременното положение в Европа. Ще изложя само някои съображения, свързани с конференцията за европейска сигурност.

Когато преди седем години в Букурещ нашите страни, обсъждайки обстановката в Европа, излязоха с конкретни предложения за укрепване на мира и сигурността на нашия континент, сами не предполагахме, че тези идеи ще намерят така бързо широк отзвук, поддръжка и благоприятен прием не само от народите, но и от ред западноевропейски правителства. Европа не познава такава благоприятна атмосфера за утвърждаване на принципите на мирното съвместно съществуване и за установяване на траен мир и сътрудничество, каквато е създадена в настоящия момент благодарение на последователната и настойчива миролюбива политика на страните от Варшавския договор.

-8-

Идеята за европейска колективна сигурност по-чи и своята конкретизация - подготовката на общоевропейска конференция. Съществуващата сега в Европа политическа обстановка позволява максимално приближаване до целта - провеждането на конференцията още през тази година или най-късно догодина. Гаранция за това са реалните предложения, които вече бяха отбелязани. Безспорен е фактът, че добре аргументираните и навременни тактически стъпки, предприети от нашите страни заедно или поотделно през последните една-две години, приобщиха към идеята за конференция редица западноевропейски страни, които преди това се колебаеха или заемаха позиция на изчакване.

В същото време правилно се обръща внимание на онези фактори и сили в Европа и извън нея, които продължават да се противопоставят на идеята за колективна сигурност и полагат системни усилия за нейното осуетяване. Вярно е, че колкото по-решително си пробива път разбирането за необходимостта от по-скорошно свикване на конференцията, толкова по-трудно е за тези сили открито да се борят против нея. Тъкмо за това и тяхната еволюция на противоположване взема все по-прикрити и двулична форма.

Но какви са фактите?

Основната сила, която не е заинтересована от провеждането и успеха на европейската конференция по въпросите на сигурността, това е Североатлантическия блок. И това не е случайно. Неговите основни цели и задачи са в

~~-4~~ -

Дълбоко противоречие с принципите, издигнати от нашите страни във връзка с конференцията. Но НАТО вече не е това, което беше преди 20 или даже само преди 5 години. Центробежните сили в него се засилиха и ние сме свидетели как от пълно пренебрежение към идеята за европейска сигурност преди 2 години, на своята последна сесия в Брюксел НАТО достигна до детайлно разглеждане на нашите предложения. Известни са позициите на отделните страни. Няколко факта се налагат и тях искам и аз да подчертая:

Първо, в средите на НАТО съществуват държави като Франция, чиито позиции съвпадат или са много близки до тези на нашите страни;

второ, съществува една средна група държави, които проявяват колебание, но в никакъв случай не заемат крайна позиция на противопоставяне;

трето, решителните противници в лицето на САЩ и Англия са в малцинство, но в крайна сметка все още успяват да наложат волята си по редица важни въпроси.

По наше мнение, трябва да отделим специално внимание и да видим по-точно в какво се състои позицията на НАТО на настоящия етап и какъв трябва да бъде нашият съгласуван отпор на натовската тактика. След като не успяха да осуетят инициативата за свикването на конференция по европейската сигурност, водещите империалистически държави в НАТО се опитват да я вземат в свои ръце и да определят нейното развитие. Това особено ярко пролича на двете

- 8 -

последни сесии на министрите на външните работи на НАТО в Рим и Брюксел. САЩ отлично разбират, че една успешно проведена конференция значително ще засили ерозията на така дълго градения военен съюз със западноевропейските страни и на господството на САЩ в Западна Европа. Затова те ще се опитват и в бъдеще активно да пречат, търсейки в тази своя дейност естествени съюзници сред реакционните, консервативните среди в западноевропейските държави. Но за нас е от значение, че те не могат в момента да се противопоставят на стремежите на страните от Западна Европа, без да рискуват да изпаднат в изолация.

Предложенията под техен натиск допълнения към нашия дневен ред се свеждат до няколко важни момента.

В точка първа се предлага да бъдат включени и въпросите на регионалното ограничаване на войските и въоръженията. Това означава да се измести центъра на работата на конференцията. Вместо обсъждане на общите принципи, регулираши международните взаимоотношения с цел да се гарантира европейската сигурност, НАТО предлага този централен въпрос да бъде обвързан с предварителното решение на един частичен въпрос, който е следствие от решаването на големия проблем - изграждане на система за колективна сигурност. Този подход трябва да бъде системно и последователно разобличаван като маневра на САЩ и НАТО за осушяване на конференцията.

В точка втора западните държави поставят ударението преди всичко върху "свободното движение на хора, идеи, информация". Не е никак трудно да се види от какво е продиктувана тази тяхна загриженост. Става дума за неприкрит и нагъл опит да се използва европейската конференция за целите на идеологическата диверсия. Ако ние се съгласим с тяхното предложение, те се надяват да използват подготовката и самата конференция за нападки по нашата социалистическа действителност. Те се надяват, че конференцията ще им даде възможност за широко проникване на тяхната идеология в нашите страни. Ако не се съгласим - да имат още един повод, за да ни обвинят за липса на конструктивен подход и протакане от наша страна. И в този случай нашата позиция е понятна. - Въпросът не е централен. Той може да бъде въпрос на двустранни разговори или обсъждане в някои от комисиите на съвещанието, след като то се превърне в един постояннодействащ орган на европейската сигурност.

Анализирайки позициите на НАТО, отразени в документите на сесията на външните министри, виждаме, че те макар и да носят печата на компромиса, в своята цялост са израз преди всичко на външната политика на главната империалистическа държава - САЩ, подкрепяна най-активно от Англия. Духът на "атлантизма", т.е. на безусловна вяроност към военно-стратегическите цели на НАТО, е ръководното начало в подхода на САЩ към проблемите на европейската сигурност. И затова, ако условията и пречките, които те

-7-

поставят в рамките на НАТО, са пряка проява на тяхното враждебно отношение към обоевропейската конференция, то в същото време трябва да видим и редица други признаци на непреки, но сериозни по своите последствия действия, имащи за цел да осуетят процеса на разбирателството и сътрудничество в Европа.

В брюкселската сесия най-реакционните сили в НАТО, и преди всичко САЩ, успяха да наложат приемането на нови мерки за укрепване на военния потенциал на блока, за подобряване на неговата военна структура и за модернизирането на въоръжените му сили. Подобни решения са от естество да засилят надпреварата във въоръжаването.

Извън действията на Североатлантическия договор един от значителните фактори в Европа това е Общия пазар, разширен с участието на Англия и някои скандинавски страни. Присъединяването на Англия към него му придава и определен политически облик, независимо от основното му икономическо предназначение. Възелът на противоречия между трите главни участници - Англия, Франция и ГФР при различно разположение на силите може да има различно значение за нас. С оглед на тези нови моменти би следвало нашата организация да направи оценка на новата обстановка и да си изработи колективна линия за отношение към Общия пазар.

Ние трябва да видим и дадем оценка и на един нов факт, че извън Европа, освен САЩ започва все по-определено да търси почва за влияние върху политическото развитие на нашия континент и Китайската народна република. За съжаление активизирането на китайската външна политика по

~~-8-~~

отношение на Европа е насочено към дискредитиране на идеята за колективна сигурност и на усилията на социалистическите страни за нейното осъществяване.

По пътя на изграждането на системата на колективна сигурност и нейната първа конкретна проява - общоевропейската конференция, ние сме длъжни да имаме ясна, задълбочена и гъвкава програма за действие, която не само да преодолява препятствията, но и да дава убедителна и конструктивна алтернатива за бъдещото развитие на нашия континент. Като продължим да държим инициативата в свои ръце, ние трябва да сме в състояние да свържем конкретния въпрос за свикването на европейската конференция с едно по-перспективно виждане на действителността в Европа, примерно след 10-15 години, да заложим и утвърдим от сега онези принципи в междудържавните отношения, които ще гарантират най-благоприятното за социализма разположение на силите на континента.

Ето защо ние поддържаме изцяло предложения проект за декларация на настоящото заседание на Консултативния комитет. Той съдържа конкретни предложения с далечен прицел на действие. Анализът на сегашната обстановка на континента, който се прави в документа, насочва вниманието към непосредствените задачи и препоставките за успеха на подготовката и провеждането на конференцията. В него в същото време имат място и основните принципи за осъществяването на двустранно и многостранно сътрудничество за създаване на здрава и взаимно приемлива система на колективна сигурност.

~~8~~ -

Неприкосновеност на границите, неприлагане на сила, мирно съвместно съществуване, съгласие и сътрудничество в интерес на мира, взаимноизгодни връзки между държавите, разоръжаване и подкрепа на ООН - това са принципи, чието универсално звучение има в същото време съвсем конкретно значение за развитието и съдбата на всяка отделна европейска държава, на всеки отделен европейски народ. В това е силата на тези принципи, че те не са лозунги, лишени от съдържание, а принципи, продиктувани от опита, проверени от живота и изпитани в трудни исторически часове.

Цялостното и частично приложение на тези принципи от нашите страни допринесе и продължава да допринася за успешната подготовка на конференцията. Една от основните задачи в осъществяването на външнополитическата дейност на нашите страни трябва да бъде увеличаването на усилията за провеждане на конференцията още през тази година. Всички наши инициативи и прояви в международния живот - официални посещения, разговори, консултации, съвещания, декларации и т.н. - трябва да са подчинени или свързани с тази цел.

В същото време трябва да имаме готовност за действие и след постигането на тази непосредствена задача. Какво имам предвид? В момента, благодарение на последователната и гъвкава мирна политика на Съветския съюз, отношенията ни с Франция са благоприятни за нас. Но каква ще бъде нашата линия, ако Франция под натиска на САЩ в

- 10 -

НАТО, или на Англия и ГФР в Общия пазар измени своята позиция, както за това вече обърна внимание другарят Марше? Ратификацията на договорите на СССР и Полша с ГФР е една много важна предпоставка за по-нататъшното подобряване на политическия климат в Европа. Но каква ще бъде нашата позиция, ако след ратификацията едрите монополи в ГФР наложат друга политика, за каквото вече е станало дума на една среща на Брандт с представителите на западногерманските концерни? Ако в НАТО и Общия пазар ГФР неутрализира с помощта на Англия Френската тенденция към самостоятелност и независимост? Следователно още отсега е необходимо да мислим за изработването на съгласувана линия, за съвместни действия в периода, когато редица от сегашните условия и препятствия по пътя на европейската сигурност ще бъдат преодолени.

Ето защо нашата страна неведнъж е предлагала и подкрепяла идеята за създаване на постоянна комисия, която да подпомага Политическия консултативен комитет в разработването на съгласувана външнополитическа линия и тактика на държавите-участнички във Варшавския договор. Тази идея още не е реализирана, но ние смятаме, че ако има такъв орган, би могъл да се занимава с подобни проблеми.

Досегашното развитие на подготовката на Общоевропейската конференция показва, че ние имаме успехи в нашите начинания тогава, когато излизаме със съгласувани позиции. Фазата, в която навлиза сега тази подготовка, е от решаващо значение и изисква още по-голяма съгласуваност на нашите

- 11 -

позиции и действия. Затова ние поддържаме предложението на другаря Брежнев да се създаде специална работна група за разработка на проблемите на конференцията във всичките им аспекти: политически, икономически, военни и културни.

В декларацията, която ще приемем, е заложен един много важен момент не само по отношение на нашата конкретна подготовка за конференцията, но и по отношение на общото разширяване влиянието на нашите идеи върху обществения живот на западния свят.

Според нас, следва да продължат активно двустранните контакти между заинтересованите страни, да продължи обсъждането на проблемите на европейската сигурност и търсене на пътища за намаляване на напрежението. Такава дейност, както вече показа досегашната практика, поддържа интереса на световното и европейското обществено мнение към конференцията и печели привърженици на нашата кауза.

Правилно ще бъде да се изкажем отново за осъществяване предложението на Финландия за многостранни консултации и да изразим готовност за участие в тази важна фаза на практическата подготовка на конференцията. Необходимо е да подчертаем, че е напълно възможно и реално провеждането още през тази година както на многостранните консултации, така и на самата конференция. Това отговаря на интересите на всички европейски народи и служи на делото на световния мир.

- 12 -

Ние сме на мнение, че към всестранната дейност по подготовката и провеждането на общоевропейската конференция трябва да бъдат приобщени усилията на обществеността, особено в западноевропейските държави. В тази насока вече се направи немало - насрочен е за месец юни конгрес на европейските народи. Би могло чрез нашите представители да се активизират всички международни обществени организации и движения, особено движението за мир. Трябва да се разгърнат широки и активни действия в подкрепа на конференцията. Борбата за сигурност на нашия континент може да даде ново съдържание на движението за мир, на научните, културните, спортните, туристическите, просветителските и други обществени организации. Тя следва да проникне в средите на специализираните междудържавни икономически и културни организации и на европейските служби на Организацията на обединените нации и да направи от проблемите на сигурността постоянно присъстваващ въпрос в тяхната дейност.

Общото подобряване на политическата атмосфера в Европа е наш безспорен успех. То е колективно дело на нашата общност, успех на всяка една от нашите страни. Провеждането на конференцията ще затвърди един етап в следвоенното развитие на Европа, ще санкционира политическите изменения, настъпили в резултат на Втората световна война, ще бъде ново доказателство за действеността на принципите за мирно съвместно съществуване.

- 18 -

Другари,

Народна република България полага всички усилия да внася свой принос в нашата съвместна борба на международната арена. Във всички контакти както със западноевропейските, така и с други страни - срещи, разговори, консултации - ние неизменно поставяме на преден план въпросите на мира, сигурността и сътрудничеството на нашия континент, стремим се да утвърждаваме нашите общи позиции по конференцията за европейска сигурност. През настоящата година предвиждаме още по-голямо засилване на връзките с ръководители на западноевропейските държави. Нашата програма, утвърдена от Политбюро, предвижда взаимни посещения на държавни и правителствени ръководители на редица западноевропейски държави.

Особени усилия полагаме за укрепване и развитие на добросъседските отношения и сътрудничество с балканските страни. Ние се ръководим от разбирането, че мирът и сигурността на Балканите играят важна роля за подобряване на политическия климат в цяла Европа.

Обстановката тук продължава да бъде трудна. Тя се усложнява от настойчивите усилия на САЩ и НАТО да укрепят своите военностратегически позиции в този район и в района на Средиземноморието.

Нашите усилия са насочени към укрепване на мира и добросъседството на Балканите. Ние развиваме двустранните отношения и сътрудничество с всяка балканска държава.

- 14 -

Стремим се да дадем тласък на нашите отношения с Югославия да нормализираме връзките си с Албания, да поддържаме и развиваме сътрудничеството с Гърция и Турция.

Тази наша политика е в интерес не само на България и на другите балкански социалистически държави, но и в интерес на всички страни от Варшавския договор. Това изисква да съгласуваме усилията си в този район. Нашите общи действия могат да спомогнат за заздравяването на мира и сигурността и на Балканите, да направят по-ефикасен нашия отпор срещу империалистическите поплъзновения тук, да се укрепят позициите на Варшавския договор на Балканите, да се съдействува по-резултатно за превръщането на този район в зона на мир, разбирателство и сигурност.

Другари,

Като обсъждаме положението в съвременна Европа трябва да вземем предвид и ония огнища на напрежение, които продължават да заплашват международния мир и сигурност.

Съвсем наскоро САЩ дадоха нови доказателства, че продължават неизменно своя агресивен курс. Те възобновиха бомбардировките над Виетнам, оказаха всеотстранна военна и материална помощ на Пакистан в неговия опит да задуши националноосвободителното движение в Бангладеш, навсякъде те се противопоставят на борбата на народите за самоопределение и национална независимост.

- 45 -

Все по-обезпокояващо става съвпадението на позицията на САЩ и Китай по рѣстѣщ брой важни международни проблеми. Наистина странна е и позицията на Пекин по отношение на борбата на народите от Индокитай, по националноосвободителната борба на народа на Бангла Деш, на арабските народи за отхвърляне агресията на САЩ и Израел и нейните последици. Това най-меко казано е съглашателска позиция, която обективно е в услуга на империалистическите стратегически планове.

Ние не смятаме да се спираме тук в подробности по китайския случай. Но за нас, за Българската комунистическа партия цялата политика на китайското ръководство, която то провежда сега на международната арена и в световното комунистическо движение, е на основата на пълното отстъпление от нашата теория и практика, на основата на яростен антисъветизъм и по същество антикомунизъм. Китайското ръководство на практика ни открива втори фронт. Необходимо е да се проявява постоянна бдителност и да се води неотстъпна борба и на този фронт.

Нашата позиция на всеотстранна подкрепа на борещ се Виетнам е истински интернационалистическа и последователна. Ние смятаме за правилно настоящото заседание на Политическия консултативен комитет да приеме предложение - то на виетнамските другари да излезем със съвместен документ. Ние сме съгласни с предложениния проект за Заявление.

- 18 -

Няма съмнение, че нашите успехи в Европа и благоприятното развитие на инициативите, свързани с подготовката и провеждането на общоевропейската конференция, решително засилват нашите позиции и по другите актуални международни проблеми. Една Европа, спокойна, стабилна, с мир и сигурност, е изключително силен аргумент при решаването на други световни проблеми. Това ще отслабва позициите на империалистическите кръгове в САЩ и Западна Европа. По този начин ние обективно допринасяме и за успехите на националноосвободителното движение, както и на борбите на работническата класа в капиталистическите страни за демокрация и социален прогрес.

Драги другари,

И последните събития в международния живот потвърждават още веднъж, че е необходимо да се укрепва всеотстранно нашето единство, по-нататъшното икономическо, политическо, военно и идеологическо сплотяване на страните-участнички във Варшавския договор и СИВ. За това ние имаме сега солидна предпоставка - Комплексната програма. Нейното последователно изпълнение ще засилва нашите икономически позиции в съревнованието с капиталистическите страни, ще съдействува за привличане и на други социалистически и несоциалистически страни за нашето общо дело.

Сега, повече от всякога, е нужно единство в нашите редове. И както неведнъж досега то е било нашето най-могъщо оръжие в разобличаването и осуетяването опитите на

- 47 -

враговете на социализма да вбият клин в нашите отношения, така и сега идеята за създаване трайна и ефикасна система за колективна сигурност в Европа ще се увенчае с успех само при условие, че всички наши действия и усилия са резултат от една добре обмислена, добре аргументирана и съгласувана политическа линия. Единството, което е израз на пролетарския интернационализъм в действие, отговаря на коренните интереси на международното комунистическо и работническо движение, на развитието на световния революционен процес. Тясното сплотяване около КПСС и Съветския съюз придава неизмерима сила и мощ на Варшавския договор, а чрез него и на всички прогресивни и демократични сили, които в Европа и извън нейните граници се борят за тържество на мира, сигурността и социализма.

Глобалното настъпление срещу империализма - наша основна задача на сегашния етап, изисква пълна мобилизация на икономическите, политическите и идеологическите ресурси на цялата световна социалистическа система, принципен, класов подход към процесите на социалния живот и на световното развитие и съгласувана политика, с оглед найрационалното използване и насочване на тези процеси в наш интерес, в интерес на социализма.

Бих искал накрая да изкажа искрена благодарност на нашите чехословашки другари за гостоприемството и за организацията на настоящото съвещание.

ЦПА, Ф. 1. о. п. 35. а. е. 2828

45

Р Е Ч

на др. ЛЕОНИД ИЛИЧ БРЕЖНЕВ на заседанието на Политическия консултативен комитет в Прага

25 януари 1972 година

Скъпи другари,

Преди всичко бих искал да изразя дълбокото си задоволство от нашата нова среща и да благодаря на др. Г. Хусак и на всички чехословашки приятели за радушното гостоприемство.

През времето, изминало от последното заседание на Политическия консултативен комитет в Берлин /2.XII.1970 г. в света станаха доста сериозни събития, които изискват съвместно да оценим и колективно да обмислим тактиката на държавите от Варшавския договор за предстоящия период.

Ние имаме всички основания да направим извода, че международната обстановка продължава да се изменя в полза на силите на социализма, мира и прогреса. Нашите мирни инициативи спомагат за създаването на такъв политически климат, в който се оказва възможно непосредствено и на практика да се пристъпи към решаването на най-сложните външнополитически проблеми, които дълги години утежняваха и в известна степен и днес още утежняват международната

- 2 -

обстановка. Особено голямо придвижване в тази насока става на европейския континент. Това има изключително важно значение за всички държави-участнички във Варшавския Договор.

Благоприятните за нас изменения в Европа са преди всичко резултат както на нарастването на общия потенциал на социалистическата общност и на съответното засилване на нашето влияние в Европа, така и на активната целенасочена съгласувана външна политика на нашите страни.

Много важно е, че нашите страни съумяха своевременно и конструктивно да предвидят в своята политика и да използват в интересите на мира и социализма положителните изменения в позициите на ръководните кръгове в редица западноевропейски страни, особено на двете големи държави - ГФР и Франция - изменения, които впрочем станаха не без въздействието на дългогодишната последователна политика на държавите-членки на Варшавския договор. Тук не е необходимо много да се говори какво значение имаха за подобряване на общата обстановка в Европа и за укрепване позициите на социалистическия лагер такива акции като сключването на договорите между Съветския съюз и ГФР и Полша и ГФР през 1970 г., приетите през 1971 г. при посещението на Брандт в Съветския съюз и на нашата делегация във Франция съвместни документи, в които ръководителите на ГФР и Франция в конкретна и задължаваща форма се изказаха за политиката на мирно съвместно съществуване и намаляване на напрежението, за свикване на

- 8 -

европейско съвещание, а също така и сключването на споразуменията за Западен Берлин между четирите държави, между ГДР и ГФР, ГДР и Сената на Западен Берлин.

Разбира се, за благоприятните изменения в Европа спомогнаха и измененията в разположението и съотношението на силите в самия капиталистически свят. Европейските капиталистически страни и преди всичко страните, обединени в Общия пазар, чувствително се засилиха икономически и увеличиха политическото си влияние в НАТО – главния военно-политически съюз на капиталистическите държави. Днес би било пресилено техните отношения със Съединените щати да се разглеждат като отношения между васали и сюзерен, а едва през 50-те и дори в началото на 60-те години положението беше именно такова. Сега европейските страни доста често и сериозно принуждават САЩ да се съобразяват с тях.

Това беше потвърдено по време на неотдашните срещи на Никсън с Помпиду, Хийт и Брандт. Преговорите между западните лидери бяха предшествувани от остро сблъскване между САЩ и техните партньори във връзка с валутните проблеми, засягащи, образно казано, светая светих на капиталистическата система. И какво стана? Съединените щати бяха принудени да отстъпят пред своите съюзници, да приемат искането им доларът да бъде девалвиран и да се откажат от 10-процентовото увеличение на митото, което ограничаваше достъпа на европейски стоки на американския пазар.

- 4 -

Разбира се, ние виждаме, че влиянието на САЩ се оказва все още достатъчно, за да заставят и европейските държави да направят някои отстъпки на задкокеанските монополи и да поемат част от разходите по валутните сътресения. Но борбата продължава и сега вече козовете не са само в ръцете на САЩ.

Като капиталистическа групировка Общият пазар в много отношения е противоположен на социалистическите страни. Ние знаем за опитите и плановете той да бъде използван против нашите общи интереси. Няма съмнение, че таква опити ще се правят и за в бъдеще.

Разбира се, империалистите са загрижени преди всичко да укрепят общите позиции на капитализма в сблъсъка между двете социални системи. Но тук има още нещо: в резултат от развитието на процеса на интеграцията позициите на капиталистическите държави в отношенията им със САЩ се засилват. Това означава, че интеграцията няма да заглади противоречията между европейския и американския капитализъм. Нов елемент в тези противоречия ще внесе влизането на Англия в Общия пазар и неизбежното във връзка с това проникване на влиянието на американските монополи в тази групировка. В този смисъл Франция, Западна Германия и Италия ще имат допълнителни грижи.

В политическата област между САЩ и техните европейски съюзници също така възникнат нови моменти и тенденции. От една страна, политическите връзки и сътрудничество то между европейските капиталистически страни и

САЩ си остават тесни и вероятно още дълго време ще бъдат такива. За отбелязване е например, че сега по-често в американските кръгове, отколкото в западноевропейските се говори за целесъобразността от съкращаване на въоръжените сили на САЩ в Европа. Европейските буржоазни лидери и Хийт, и Брандт, и в известна степен Помпиду, всъщност се изказват за запазване, макар и в ограничени размери, на американското военно присъствие в Европа. Няма признаци Западна Европа да се отказва от своя военно-политически съюз със САЩ. Нещо повече, когато стане дума за борба против световния социализъм, за запазване устоите на капиталистическия строй, връх взема стремежът към запазване и даже укрепване на този съюз. Нарастването на социалната неустойчивост в страните на капиталистическа Европа също така ги кара да ценят отношенията си със САЩ.

От друга страна, Съединените щати вече не могат както преди 10-15 години да държат западноевропейските страни впрегнати в колесницата на политика, открито враждебна към нас, социалистическите страни. Те не можаха да попречат на Франция да направи завой по пътя на трайните дружески отношения със Съветския съюз, на преминаването на ГФР към по-гъвкава и разумна политика в отношението й с европейските социалистически страни, на общото изменение на настроението в Западна Европа в полза на нормализацията. САЩ дори бяха принудени "да благословят" политиката на Брандт и, макар и със свито сърце, политиката

-8-

на Помпиду. Всъщност не им оставаше да направят нищо друго. Линията и на Помпиду, и на Брандт е израз на обективната необходимост на тези страни и се ползува с нарастващата подкрепа както на обществеността, така и на деловите кръгове.

Разбира се, тук, в основата, лежи друг, по-значителен фактор - продължаващото се изменение в съотношението на силите между двете системи в световен мащаб. Политиката на агресия и конфронтация със социалистическата общност става все по-рискована и за самия империализъм.

Ясно е, че ние трябва и в бъдеще да имаме предвид всички аспекти на въпроса. Конкретно това означава активно да използваме възможностите за утвърждаване в практиката на международните отношения принципите на мирното съвместно съществуване, умело да използваме благоприятните за нас тенденции в капиталистическия свят, да запазваме висока бдителност към машиниците на реакционните, антикомунистически сили, към всякакви опити да се разединят социалистическите страни, към дейността на най-войнствените империалистически кръгове, да полагаме непрекъснати усилия за по-нататъшното укрепване на нашата обща икономическа и отбранителна мощ.

Главната цел на нашата общност в Европа е била и си остава да бъде създадена обстановка на траен мир на този континент. Нашите многогодишни съвместни усилия, имащи за цел да затвърдят резултатите от Втората световна война и социално-политическите изменения, дошли

7-

вследствие на следвоенното развитие, явно се приближават към своя завършек. Както вече споменах, дава резултати и нашата съвместна линия на широко конструктивно сътрудничество на социалистическите страни с главните, а практически почти с всички капиталистически държави в Европа в интерес на засилване на тенденциите към намаляване на напрежението и постигане на радикално политическо регулиране на обстановката на общоевропейска основа. Затова, струва ни се, сега е важно, запазвайки и занапред практиката да съгласуваме действията на нашите държави за близкото бъдеще, да се опитаме да си представим също така общите ни задачи и в една по-далечна перспектива, в новата фаза на нашата политика в Европа. Очевидно, за това ще ни се наложи да разговаряме неведнъж още.

В редица заседания на ПКК през последните 5-7 години социалистическите страни последователно предлагаха програма от мерки за укрепване на европейската сигурност, като я конкретизираха и допълняха в зависимост от хода на събитията. С единни действия, съгласувайки внимателно нашите стъпки, ние се стремяхме да изпълним тази програма. Нашата добра воля и конструктивната ни позиция бяха подкрепени там, където беше необходимо, от решителни действия против всички опити да се нанесе вреда на интересите на социалистическата общност, да се създаде заплаха за социалистическите завоевания на народите от нашите страни.

- 8 -

Ако бъде направена равносметка на нашата съвместна политика в Европа, ще се получи твърде внушителна картина.

- Ние настоявахме Западна Германия в никакъв случай да не бъде допусната до ядреното оръжие. В това отношение е постигнат определен успех. Бяха провалени различните планове за създаване на многостранни ядрени сили на НАТО. ГФР подписа договора за неразпространение на ядреното оръжие. Това е съществена крачка, но не бива да забравяме, че Бон досега не е ратифицирал този договор. По-скорошното му ратифициране - това е една от нашите важни съвместни задачи във външната политика в близко бъдеще.

- Ние действахме Западна Германия да признае неприкосновеността на границите на европейските държави, включително границата на Полша по Одер-Ниса, а също така и границата между ГДР и ГФР. Западна Германия и нейните съюзници години наред отхвърляха това искане. Но сега го приеха. Правителството на Брандт постави своя подпис под договорите със Съветския съюз и Полша, в които съвсем определено се потвърждава неприкосновеността на съществуващите в Европа граници, включително западната граница на Полша и границата между ГДР и ГФР.

- Ние решително настоявахме ГФР да признае факта на съществуването на ГДР като равноправна държава и да се откаже от така наречената доктрина Холщайн. Ние имаме правото да кажем сега, че съществуването на ГДР е фактически признато от западногерманското правителство, което вече не претендира открито да представлява "всички немци". Наистина, сега в Бон акцентира върху друга,

- 8 -

едва ли по-приемлива теза - за няква общност в интересите на "германската нация", за необходимостта от някакви "особени отношения" между двете германски държави.

ГДР вече получава дипломатическо признание от редица страни в Азия, Африка и Латинска Америка, започват да се развиват контактите ѝ със западноевропейските страни, включително и с Франция. Правителството на ГФР, съгласявайки се с известната "договореност на намеренията", се задължи в процеса на намаляването на напрежението да премахне изобщо препятствията по пътя на нормализирането на отношенията с ГДР с трети страни и ще съдействува за едновременното влизане на ГДР и ГФР в ООН. Да работим за скорешното реализиране на това е също така една от нашите важни съвместни задачи в близко бъдеще.

- Социалистическите страни последователно отстояваха да се признае, че Западен Берлин не принадлежи към ГФР и не може да бъде ръководен от нея. Това искане сега е реализирано. Четиристранното споразумение потвърди особения статут на Западен Берлин и дава гаранции срещу използването му във вреда на ГДР и на цялата наша общност. Немските другари проявиха дълбока принципност, издръжливост и в същото време гъвкавост на преговорите с правителството на ГФР и Сената на Западен Берлин и успяха да се договорят за такива споразумения по въпросите, отнасящи се до Западен Берлин, които напълно отговарят на интересите на ГДР.

- 10 -

- Ние смятахме и смятаме, че ГФР трябва да се откаже от мюнхенския диктат и да го признае за недействителен от самото му начало. По този въпрос се водят преговори между чехословашките и западногерманските представители. За тях вероятно по-подробно ще разкаже др. Хусак. Тези преговори не са излезли от предварителния стадий и все още не е намерено разрешение на разглежданите въпроси. Не е изключено западногерманската страна да протака това решение. И все пак, трезво оценявайки ситуацията, ние имаме основания да разчитаме на благоприятен изход от преговорите и на постигане такова разрешаване на въпросите, което напълно да отговаря на интересите на чехословашкия народ и на всички социалистически страни. Всеотстранната подкрепа на позицията на братска Чехословакия на тези преговори е наш общ дълг.

- Ние последователно се обявявахме за развиване на взаимноизгодно сътрудничество със западноевропейските страни. И в тази област всяка от нашите страни е постигнала забележими резултати. Това важи особено за Франция, скандинавските страни и Италия. Нов, твърде полезен момент стана практиката да се провеждат консултации по външнополитическите въпроси с редица държави. С някои от тях това става даже на договорна основа. Извън процеса на развитие на връзките на големите държави в Европа с нас стои фактически само Англия, но нейните ръководни кръгове, ако се съди по някои признаци, започват да разбират, че сами са се поставили в нелепо положение.

- 11 -

- Още преди няколко години ние предложихме идеята за свикване на общоевропейско съвещание и през цялото време водихме упорита борба за нейното осъществяване. През този период предложението за общоевропейско съвещание се изпълни с практическо съдържание, може да се каже, че идеята за неговото свикване получи плът и кръв и излезе на преден план в европейската политика. Сега няма европейска страна, която да се обявява против свикването на общоевропейското съвещание. Не правят преки възражения против него и официалните кръгове на САЩ. Дори сесията на НАТО през декември 1971 година се изказа общо взето позитивно за неговото свикване, въпреки че не можем да не виждаме, че на практика опитите на най-реакционните кръгове на капиталистическа Европа, поощрявани от Вашингтон, продължават всячески да спъват подготовката на съвещанието, да протакат неговото свикване. Очевидно, те няма да се задържат на тези позиции задълго, особено ако ние продължим да водим активна, настъпателна политика по въпросите на съвещанието.

Така един най-общ поглед върху развоя на борбата за траен мир в Европа, за европейска сигурност показва, че сме постигнали много. Съвместната линия в европейските работи, провеждана от нас, изцяло издържа проверката на времето, единството на нашите действия и сплотеността бяха главният фактор за постигането на нашите успехи. Мирът в Европа, въпреки ожесточеното противодействие на силите на империалистическата реакция, действително става

- 12 -

по-здрав, позициите на социализма на европейския континент укрепват.

Интересите на радикалното оздравяване на европейската обстановка изискват от нас нови инициативи, укрепване и развитие на нашите общи успехи в борбата за европейска сигурност. Във връзка с това възникват редица големи задачи.

Ратифицирането на Договорите със Съветския съюз и Полската народна република от страна на ГФР е една от от тях. Както е известно, процесът на ратифициране на Договорите вече започна. Договорите са предадени в законодателните органи на ГФР и в началото на м. май т. г. трябва да бъдат поставени на гласуване. Брандт и неговите приятели смятат, че ще могат да постигнат ратифициране на Договорите. Значителни кръгове от западногерманската общественост подкрепят "източната политика" на Брандт.

Както личи от преговорите му с Никсън, той е успял да си осигури най-малкото "Доброжелателен неутралитет" по отношение на своите външнополитически действия от страна на САЩ. Англия също така не възразява. Що се отнася до Франция, Помпиду още миналата есен на среща с нас обеща активно да съдействува за ратифициране на Договорите.

Както е известно, в навечерието на Новата година по парламентарна линия в Москва пристигна лидерът на западногерманската опозиция Барцел. Ние го приехме по уговорка на Брандт, който очевидно разчиташе, че това посещение ще окаже въздействие върху линията на ХДС по въпросите за ратифицирането на Договорите. Общото

- 13 -

впечатление от разговорите с Барсел е, че опозицията има намерение и в бъдеще активно да противодействува на ратифицирането на договорите. Възможност от нея нищо друго не можеше да се очаква. По тези въпроси западногерманската опозиция играе ролята на своеобразен рупор на Вашингтон и на най-реакционните кръгове в другите страни на Запад, които искат чрез проваляне на ратифицирането на договорите да спънат и дори да провалят започналия процес на намаляване на напрежението в Европа.

Затова ние нямаме намерение да отслабваме вниманието си към събитията в ГФР, водим и ще продължаваме да водим целенасочена дейност в подкрепа на договорите.

Ние имаме и допълнителен лост за въздействие по въпроса за ратификацията на договорите - влизане в сила на четиристранното споразумение за Западен Берлин. Ние няма да бързаме с него до завършването на ратифицирането.

Няколко думи за нашата пропаганда във връзка с предстоящата ратификация. Очевидно, необходима е известна съдржаност в критичните оценки на дейността на правителството на Брандт. Но немските приятели са прави, когато казват, че ГДР не може да оставя без отговор опитите на някои официални лица в Бон да извращават смисъла на споразуменията, сключени от Германската демократична република. В това отношение немските приятели се намират в особено положение. ГФР продължава да води враждебна кампания против ГДР и на тази кампания трябва да се дава необходимия отпор. От своя страна, ние също няма да

отминаваме антикомунистическите прояви, от които западно-германските социалдемократи явно не искат да се откажат.

Уреждането на отношенията на ЧССР с ГФР е друга важна задача. Необходимо е да окажем на чехословашките другари съдействие за успешното протичане на тези преговори. Ние правим това. Още по време на преговорите в Москва, а по-късно в Крим оказвахме определен натиск върху Брандт с цел да го подтикнем към по-скорошно регулиране на отношенията с ЧССР. Ние и в бъдеще ще правим това в такива форми, каквито чехословашките приятели считат за най-подходящи, за да съдействуваме на разрешаването на въпроса в съответствие с международната практика и със законните интереси на ЧССР. При това не е излишно от време на време да напомним на ГФР, че регулирането на отношенията с Чехословакия е една от най-важните предпоставки за установяването на дипломатически отношения на ГФР с всички социалистически страни. Нещо повече от ратифициране на договорите със СССР и Полша и регулиране на отношенията с Чехословакия от Бон в това отношение не би трябвало да искаме. От своя страна ние също имаме предвид когато тези препятствия бъдат премахнати, да установим някои видове контакти с ГФР, от които засега се въздържахме. За всички тези конкретни стъпки в отношенията ни с ГФР ние, по всяка вероятност, ще можем още да се съветваме, когато дойде време за това.

- 45 -

Вероятно би било целесъобразно нашата обща подкрепа на позицията на чехословашките другари в преговорите им с ГФР да бъде отразена в заключителните документи на заседанията на ПКК.

По-нататъшното укрепване на международните позиции на Германската демократична република, включително и регулирането на отношенията ѝ с ГФР на основата на общопризнатите международно-правни норми е още един крупен проблем, който е свързан с голям комплекс от политически, икономически и идеологически въпроси. Сключенияте неотдавна споразумения между ГДР и ГФР и Сената на Западен Берлин са първите крачки. Идва ред на общия договор за транспорта. Очевидно, не трябва да се изключват преговори и по други въпроси. Известно е, че Брандт още сега говори за необходимостта от сключването на някакъв "общ договор". Зад това се крие стремежът да се накара ГДР да направи отстъпки от принципен характер, с които не бива да се съгласяваме. Но заинтересоваността на Бон може да бъде използвана, за да бъдат решени задачите, които поставят немските приятели, които поставяме всички ние.

Има въпроси, които трябва да се постареем да решим по-бързо. Това е преди всичко въпросът за пълното отказване на ГФР от дискриминационната политика по отношение на ГДР в трети страни, за да бъдат разчистени пътищата към установяване на дипломатически отношения на ГДР с тези страни, които сега се въздържат от това само заради натиска на Бон.

Друга важна задача, върху решаването на която трябва да съсредоточим усилията си, е приемането на ГДР /едновременно с ГФР/ в ООН, т.е. закрепването на международно-правовото признание на суверенитета на ГДР. Не е изключено

ГФР да се опита да протака решаването на тази задача, да поставя допълнителни условия, да иска от ГДР в замяна на това допълнителни отстъпки по общото регулиране на отношенията. Необходимо е внимателно да преценяваме целия ход на събитията и да разработваме такава тактика, която по възможност да ни движи по-бързо напред. Очевидно, това ще бъде предмет на консултациите на нашите компетентни органи. Вероятно немските другари ще осветлят допълнително тези въпроси.

Така че необходимо е и по-нататък постоянно да имаме обща съгласувана линия на социалистическите страни по всички въпроси, свързани с отношенията с ГФР. Опитът показва каква неопценима роля играе този фактор за постигането на желателни ^{за} всички нас резултати в това отношение.

Без съмнение нашата активна политика по отношение на Западна Германия ще изисква точно пресмятане на нашите действия в икономическата и други области, за да се закрепят крачка по крачка позитивните изменения в ГФР, да се отслабят позициите на противниците на мира и сигурността в Европа. В областта на икономическите връзки с ГФР също така е необходима координация в действията на братските страни.

Сега за подготовката и свикването на общоевропейско съвещание. В наш интерес е съвещанието да се състои без излишно отлагане, за предпочитане още през 1972 г. Ние сигурно и в бъдеще ще посочваме този срок. Въобще, в дадения случай на въпроса за срока едва ли трябва да се придава толкова голямо значение, но като имаме предвид стремежа на редица западни държави да забавят свикването на съвещанието, ще бъде целесъобразно за оказване на натиск да се подчертава, че

- А -

според социалистическите страни и много други държави в Европа, условията за неговото провеждане в 1972 г. са наредели и че няма причини то да бъде отлагано.

Още повече, че подготовката за свикване на съвещанието действително, ако се съди по всичко, встъпва в нова - многостранна фаза, т.е. приема практически характер. Сега по принцип никой не възразява срещу известното предложение на Финландия за многостранни консултации между всички заинтересовани държави като форма за подготовка на съвещанието. Само САЩ и някои други, в това число и ГФР, искат те да започнат не сега, а по-късно - след влизането в сила на споразумението за Западен Берлин.

Ние, очевидно, трябва да помислим какво да противопоставим на тази линия на нови и нови протакания и как по-бързо да доведем до началото на практическата подготовка на работа по свикването на общоевропейското съвещание. Въпросът за реда на организацията на тази работа продължава да бъде предмет на политическа борба. Вие добре знаете, другари, че нашите страни положиха не малко усилия да разбият общия фронт на страните от НАТО по този въпрос.

Много важно е, че успяхме да си осигурим подкрепата на Франция за нашето становище. След нашите беседи с Помпиду в Париж французите заеха ясна позиция в полза на бързото започване на многостранни консултации в Хелзинки и на провеждане на самото съвещание през 1972 г. Към него те се придържаха и на последната сесия на Съвета на НАТО, при което бяха подкрепени от датчани, норвежци и някои други.

Същевременно представителите на САЩ, подкрепени от англичаните и в известна степен от западните немци, се стремяха отново да отложат практическата подготовка на съвещанието. Накрая се стигна до компромис: за първи път страните от НАТО се изказаха положително по предложението на Финландия да се започне подготовка за съвещанието под формата на многостранни срещи в Хелзинки, но не посочиха срока за започването на тази работа и заявиха, че засега са готови само за предварителни контакти с правителството на Финландия и нищо повече.

Изглежда, че ние трябва да използваме и тази малка възможност и да започнем да развиваме контакти с Финландците, които по-късно постепенно ще прераснат в многостранни. Ще бъде добре след ПКК, наред с работата по пропагандирането на Декларацията, която ще приемем тук, да започнем и тази работа с финландците. Ние ще се постареем да се договорим за аналогични паралелни действия от страна на Франция, която могат да последват и някои други западни държави. Би било много полезно, според нас, ако подобна работа с французите, а също така например с шведите, датчаните и норвежците и може би и с Италия, проведат и другите участници във Варшавския договор. Ние, разбира се, ще продължаваме контактите по въпросите за подготовката на съвещанието и с Вашингтон, като се стремим същевременно да уточним каква позиция САЩ имат намерение да заемат и по самите проблеми, които ще се обсъждат на това съвещание.

~~19~~ -

Между другото, привлича вниманието особена позиция, заета от китайските ръководители по въпроса за обдоевропейското съвещание. В публичната пропаганда те всячески хулят тази идея, както и цялата наша европейска политика, включително и договорите на СССР и Полша с ГФР и сключените споразумения за Западен Берлин, крещат за "предателство" спрямо социализма, за "предателство" спрямо интересите на ГДР и т.н. Същевременно китайците тихомълком проявяват внимателен интерес към хода на подготовката на съвещанието, навсякъде разпитват за предполагаемата дата, състава и дневния ред, за неговите предполагаеми решения и т.н.

По въпроса в какво конкретно трябва да се състои подготвителната работа по време на многостранните консултации нашите министри на външните работи на неотдавнашната си среща във Варшава стигнаха до общо мнение: на този стадий е желателно да се ограничим със съгласуване на предложенията за датата на свикването на съвещанието, за дневния ред и процедурата на неговата работа. Французите са на същото мнение. За разлика от това американците, англичаните и ГФР са склонни още в предварителния стадий да се занимават със съгласуване на бъдещите документи на съвещанието. Насрещата в Крим Брандт казваше, че е желателно да бъде организирана с тази цел някаква "предварителна конференция" на европейските страни. Струва ни се, че по този път работата само ще се проточи. По-добре е след

като в Хелзинки бъдат съгласувани организационните въпроси. Да започне работата на самото общоевропейско съвещание - например на равнището на министрите на външните работи, които предварително ще уговорят по същество основните въпроси, а след това могат да ги предадат в комисииите. Когато проектите на основните политически документи бъдат разработени и предварително съгласувани, съвещанието би могло отново да се събере - този път на високо равнище, и в тържествена обстановка да приеме всички необходими решения.

Така приблизително ние си представяме сега организационната страна на работата. Това, както споменах, в общи линии съответствува и на френското становище. Разбира се, в процеса на по-нататъшните контакти и преговори могат да възникнат още някакви уточнения или корекции.

Всичко това засяга организационната страна. Разбира се, тя е важна и в нея има определена политика. Но тя е само част от работата. Централният въпрос, свързан с общоевропейското съвещание, е за съдържанието на неговата работа, какви решения ще бъдат приети, ще стане ли то начало на нови големи крачки, насочени към укрепване на мира в Европа.

Ние изхождаме от положението, че общоевропейското съвещание е призвано да положи макар и първите основи на системата за сигурност в Европа, да съдействува отношенята между държавите на европейския континент да се опират на по-здрава основа.

- 21 -

Във връзка с това бих искал да споделя тук някои наши съображения за европейската сигурност въобще, за това какъв смисъл и какво съдържание при съвременните условия ни влагаме в това понятие.

Разбира се, най-сигурният път за осигуряване на безопасността в Европа би била замяната на двете противоположни военно-политически групировки НАТО и Варшавския договор с общоевропейска система на колективна сигурност. Социалистическите държави отдавна вече излизат с такава предложение. То се съдържа в текста на Варшавския договор, повтаря се в много изявления на неговите участници, включително и в Букурещката декларация от 1966 г. Ние го подкрепяме и сега.

Ние обаче сме реалисти и разбираме, че разпускането на военно-политическите съюзи в Европа в близко време едва ли ще бъде възможно. Империалистическите държави не са съгласни с това и в близко бъдеще не ще се съгласят. Значи, трябва да се мисли как да се укрепва сигурността в Европа при запазването за известен период на военните съюзи, как да се формират отношенията в Европа в условията на тяхното съществуване, за да може в обстановката на намаляване на напрежението постепенно да вървим към преодоляване на системата на военните съюзи.

В тези условия какъв е за нас, социалистическите държави в Европа, главният смисъл на понятието "европейска сигурност"? Очевидно, преди всичко той се състои в обезпечаване на нашите народи на сигурна обстановка за

- 22 -

мирно социалистическо и комунистическо строителство.

А това означава— като минимум да бъде изключена агресията, да се изключи избухването на нови войни, посегателствата върху държавните граници, намесата на едни държави в работите на други. При това ние сме заинтересувани да не се допусне агресия не само непосредствено срещу нашите страни, но и на целия континент, защото възникването на военно огнище в кой да е район на Европа неизбежно ще предизвика напрежение и военно нажежаване на целия континент, ще наруши нормалния ход на мирния живот на всички европейски страни. И именно затова нашите интереси на социалистически държави по този въпрос изцяло съвпадат с интересите на всички миролюбиви народи в Европа.

Затова, когато говорим за европейска сигурност, в политическо отношение, ние, естествено, изнасяме на преден план такива принципи като неприкосновеността на държавните граници, оформили се понастоящем в Европа, отказване от прилагането на сила или от заплахата за нейното прилагане в отношенията между държавите, мирно съвместно съществуване и сътрудничество в интерес на мира, ненамеса във вътрешните работи, суверенно равенство, независимост и равноправие на всички държави. Ние искаме тези принципи да бъдат приети от всички страни в Европа и утвърдени в общеевропейски мащаб.

Към първоначалните политически мерки за укрепване на сигурността в Европа могат да се отнесат и договореността за провеждането на редовни политически консултации между европейските държави, размяната на информация между тях, а също така и спешните извънредни консултации в случай на изостряне на обстановката. Това, очевидно, предполага създаването на някакъв общоевропейски политически орган от типа на консултативен комитет или секретариат, който като организационен център да съдейства за провеждането на такива консултации, а, може би, и за свикването на нови общоевропейски съвещания. В по-далечна перспектива можем да предположим сключването на общоевропейски договор за политическо сътрудничество.

Би могло също така да се излезе с предложение за създаването на някакъв общоевропейски център за парламентарно сътрудничество. Разбира се, възможни са и редица други стъпки към развиване на политическото сътрудничество между европейските държави.

Струва ни се, че заслужава внимание и идеята социалистическите държави да излязат на общоевропейското съвещание с предложение за създаване на нормални дипломатически отношения между европейските държави, за да може те да бъдат установени там, където сега няма такива /с изключение, разбира се, на по-особените случаи, когато това противоречи на специално взетите от ООН решения, като, например, случая с Португалия/.

Позицията на социалистическите страни по въпросите на борбата за мир и сигурност на народите винаги се е отличавала с делови, конкретен подход. Така е и в дадения случай. Като отстояваме принципите за мирно съвместно съществуване и мирно сътрудничество между всички европейски държави, ние можем да посочим и конкретните сфери, в които според нас вече е възможно такова мирно, взаимноизгодно сътрудничество в общоевропейски мащаб. Ние можем да предложим организационни мерки за поощряване и развиване на определени форми на такова сътрудничество. Би могло, по-специално, да си представим осъществяването на големи междудържавни мероприятия по сътрудничество в областта на транспорта, енергетиката, здравеопазването, опазването на природната среда и в редица други области. Голямо значение има също и добрата организация на културното и научно-техническото сътрудничество. Във всички тези сфери, според нас, има големи перспективи за взаимодействие, което да отговаря на интересите както на страните от социалистическата общност, така и на западноевропейските държави.

Разбира се, всичко това са, така да се каже, предварителни планове. Конкретната позиция на нашите страни по всички тези въпроси има нужда от разработка и уточняване. Може би ще има смисъл да се уговорим за тази цел да бъдат създадени съвместни работни групи с участието на представителите на съответните организации и ведомства от всички наши държави. Тези групи биха могли да представят

за разглеждане на ръководителите на партиите и правителствата разширени предложения за съвместна позиция, която ние да заемем в периода на подготовката и провеждането на общоевропейското съвещание. Неотдавна ние създадохме у нас такива междуведомствени групи, които пристъпиха към работа. За предложенията, които ще бъдат изработени от тях, ние ще уведоим участниците във Варшавския договор.

По всичко изглежда във връзка с подготовката на съвещанието ще възникне въпросът и за евентуалната роля на редица съществуващи в Европа международни организации, като например Съвета за икономическа взаимопомощ, Европейската икономическа общност и други. По него ние също ще трябва да се посъветваме и да определим позициите си.

Не мисля, че на това съвещание ще можем напълно да осветлим този въпрос. Очевидно, ще се наложи да го обсъждаме отделно. Но няколко думи трябва да се кажат още сега.

Определянето на позицията по отношение на Общия пазар е не само икономически, но и изключително важен политически въпрос, който не бива да се решава откъснато от общата политическа линия на социалистическите страни, без връзка с общото развитие на обстановката на европейския континент. Проблемът за отношенията с Общия пазар засяга икономическите и политическите интереси на всички наши страни-членки на СИВ и затова трябва да се разглежда колективно и да се решава в интерес на укрепването на цялата социалистическа общност.

- 26 -

Естествено, че ние не можем да не се съобразяваме с реалното положение в Европа, включително със съществуването на такава икономическа групировка като Общия пазар, която се опитва да провежда единна икономическа политика и да оказва натиск върху социалистическите страни. В тези условия особено необходимо е нашите социалистически страни-членки на СИВ да засилят координацията на своите действия по отношение на Общия пазар. Сепаративните действия тук могат да нанесат вреда и да отслабят нашите позиции.

Като имаме предвид реалните възможности за свикване в недалечно бъдеще на общоевропейско съвещание по въпросите на сигурността и сътрудничеството, според нас, ще бъде целесъобразно засега да продължаваме да провеждаме определената от решенията на СИВ и утвърдила се линия на непризнаване на Общия пазар: да отказваме да установяваме официални контакти с органите на ЕИО и да осъществяваме връзките със страните-членки на ЕИО на двустранна основа.

В процеса на подготовката на общоевропейското съвещание и на самото съвещание очевидно трябва да се излезе с идеята за необходимостта от установяване на равноправие в икономическите отношения, за предоставяне на всяка една страна режима на най-благодетелствуваната нация, за ликвидиране на дискриминацията и за фиксиране на това положение като принцип във връзките между европейските страни. Постигането на такава договореност

ще може да създаде по-благоприятни условия за нашата системна борба против дискриминационните бариери, които Общият пазар поставя в търговията със страните-членки на СИВ, и би засилило нашите позиции по отношение на ЕИО.

С оглед на конкретните резултати от общоевропейското съвещание в тази насока и на реално създалата се по това време обстановка ще бъде възможно по-добре да се определи нашата обща позиция по отношение на Общия пазар и на влизаните в него страни.

Разбира се, ние всички добре знаем, че политиките на империалистическите държави ще се опитат да използват общоевропейското съвещание за своите класови цели. Още от сега е ясно, че ще се правят опити да се отклони вниманието на съвещанието от действително коренните въпроси по осигуряването на европейския мир към дискусии по такива "проблеми" като така наречената "свободна обмяна на мнения", "свобода на придвижването" и т.н., с помощта на които западните държави разчитат да си създадат условия за идеологическо и друго проникване в социалистическия лаг. Ние виждаме ясно, че общоевропейското съвещание ще стане още една арена на класовата борба между двете социални системи и трябва да бъдем готови за това, трябва да бъдем готови да защитаваме и отстояваме главните цели на съвещанието, които отговарят както на интересите на социализма, така и на жизнените интереси на всички европейски народи.

Другари,

Един от много важните аспекти на работата по укрепването на мира в Европа е, разбира се, осъществяване на мерки за намаляване на напрежението във военната област.

Несоциалистическите страни започнаха надпревара във въоръжаването, включително и в Европа. Мерките, които са се предприемали от наша страна, са били насочени само към това да не бъде допуснато военно превъзходство на капиталистическите страни в Европа и в световен мащаб. Но постоянното нарастване на въоръжените сили и на въоръженията, включително и на ядрените, от двете страни не е най-сигурният път за установяване на обща сигурност и мир. Надпреварата във въоръжаването сама по себе си създава допълнителна опасност от военен взрив, а да не говорим за това, че тя изисква все повече и повече средства, които биха могли да бъдат употребени за развитие на производителните сили и за повишаване благосъстоянието на народите.

Следователно, има всички основания, без да отслабваме нашите отбранителни усилия, да търсим същевременно по-приемливо решение на въпроса за укрепване на сигурността чрез отслабване на военната заплаха. Разбира се, тук осъществяването на крачки с далечна перспектива е невъзможно и обсъждането на тези въпроси на първото общоевропейско съвещание едва ли би дало резултат.

- 28 -

За това е необходимо значително повече доверие в отношенията между държавите в Европа, а то може да се създаде постепенно. Освен това, невъзможно е Европа да се разглежда в този аспект изолирано, независимо от общото разположение на силите в целия свят.

Но някои мерки, дори и ограничени в началото, можем да набележим още при днешните условия, бихме могли да се опитаме да се договорим за тях със западните държави още в близко бъдеще. Към тези мерки, според нас, се отнасят известно намаляване на въоръжените сили и въоръжения в Европа или в някой определен нейн район, едни или други взаимно съгласувани, задължаващи и двете страни ограничения във връзка с провеждането на военни маневри, особено в пограничните райони, създаване на своего рода зона с намалено военно напрежение по линията, около която са разположени войски на социалистическите и западните страни и т.н.

Ясно е, че ако ни се отдаде да постигнем например съществено намаление на днешната численост на намиращите се в Европа войски и въоръжения, значително ще се отслаби вероятността и даже възможността от възникване на война. Обаче, повтарям, този въпрос не е лек и към решаването му ще ни се наложи да се движим търпеливо, постепенно, в зависимост от общото подобряване на политическия климат. Ние мислим, че да се поставят сега подобни въпроси във връзка с подготовката на общоевропейското съвещание и за обсъждане на него едва ли е целесъобразно на практика.

- 20 -

По всяка вероятност, ние трябва да разработваме мероприятията по намаляване на военното напрежение в Европа успоредно с усилията по подготовката за съвещанието, съсредоточавайки, обаче, основното внимание върху свикването на съвещанието като главна политическа задача за дадения период.

Затова аз засегнах тук въпросите за намаляване на военното напрежение само общо, без да навлизам в подробности, още повече, че се бяхме уговорили да разменим мнение по проблема за намаляване на въоръжените сили и въоръженията след като ние, както вече казах във Варшава, обсъдим и проучим основно този въпрос у нас, в Москва, в ЦК. За съжаление, обстоятелствата се стекоха така, че не можахме да направим това. И затова аз не мога сега да ви изложа нашата позиция по този въпрос даже извън официалния дневен ред.

Това са някои от съображенията по въпросите на европейската сигурност и сътрудничество между европейските държави, които нашата делегация искаше да сподели с участниците в ПКК в началото на колективната работа по подготовката на общоевропейското съвещание. Разбира се, това съвсем не са всички възможни съображения и другарите сигурно ще ги допълнят. От друга страна, вероятно не всички от тези въпроси могат и трябва да се обсъждат още на първото общеевропейско съвещание. Но на нас ни се искаше някак си да си представим най-близката перспектива за работата като цяло.

За нашите намерения да действуваме по всички главни направления за укрепване на европейския мир ще бъде сигурно полезно да се каже още сега. Това именно се има предвид да бъде направено чрез приемането от ПКК на Декларацията за мир, сигурност и сътрудничество в Европа, чийто проект се разглежда от нашето съвещание. Този проект е съставен с цел да бъде привлечено вниманието на европейското и световното общество мнение към проблемите на сигурността на нашия континент. Това е един вид платформа за всички сили, които се борят общоевропейското съвещание да се увенчае с реални позитивни резултати. Принципите за сигурност и сътрудничество в Европа, съдържани в Декларацията, според нас биха могли да послужат за основа на съответно решение на общеевропейското съвещание.

За успеха на общеевропейското съвещание би могъл да съдействува и Конгресът на обществените сили за сигурност и сътрудничество в Европа, насрочен за лятото на тази година. На подготовката на този конгрес, очевидно, сега трябва да се отдели повече внимание. Това е нова форма за мобилизиране на обществените сили и при съответен подход той може да се окаже полезен и в известна степен да повлияе на позициите на правителствата - в смисъл да бъде ускорено свикването на общеевропейското съвещание.

179

ЦПА, Ф. 1, о. п. 35, а. с. 2828

- 32 -

За основа на работата на конгреса биха могли да послужат идеите, които ще бъдат изложени в нашата декларация.

Другари,

Нашата инициативна политика в Европа има голямо значение, тъй като оказва широко въздействие и върху цялата международна обстановка. Развитието и закрепването на тенденциите към разрешаване на назрелите проблеми в Европа ще съдействува за общото намаляване на международното напрежение, което отговаря на интересите на мира и социализма.